

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ВИТРАТ ЗА СТАТТЯМИ КАЛЬКУЛЯЦІЇ

Анотація. Розглянуто напрями розвитку методики аналізу витрат за статтями калькуляції. Проведено порівняльний аналіз обліку витрат за статтями калькуляції на підприємстві та виявлено резерви зменшення витрат на виробництві.

Аннотация. Рассмотрены направления развития методики анализа затрат по статьям калькуляции. Проведен сравнительный анализ учета затрат по статьям калькуляции на предприятии и выявлены резервы уменьшения затрат на производстве.

Annotation. Trends of development of costs analysis methods for items were considered. A comparative analysis of cost accounting for items at a company was conducted, the reserves for reducing manufacturing costs were identified.

Ключові слова: калькуляція, стаття калькуляції, метод калькуляції, відхилення даних від минулих років.

На сучасному ринку кожне підприємство у своїй діяльності має справу з калькулюванням собівартості. Для цього необхідно фіксувати і розподіляти відповідні витрати. Тому статті калькуляції є необхідними у процесі ціноутворення.

Для сучасної вітчизняної практики найбільш характерним можна вважати наступний перелік статей калькуляції:

- Сировину і матеріали.
- Паливо й енергія на технологічні цілі.
- Заробітна плата виробничих робітників.
- Нарахування на заробітну плату виробничих робітників.
- Загальновиробничі витрати.
- Загальногосподарські витрати.
- Інші виробничі витрати.
- Комерційні витрати.

Статті 1 – 7 називаються виробничими витратами, оскільки вони безпосередньо пов'язані з обслуговуванням виробничого процесу. Сума виробничих витрат становить виробничу собівартість.

Стаття 8 – витрати, пов'язані з реалізацією продукції (комерційні витрати): витрати на упаковку, рекламу, зберігання, частково транспортні витрати. Сума виробничих і комерційних витрат – це повна собівартість продукції. Розрізняють прямі і непрямі витрати. Прямі витрати відносяться безпосередньо на собівартість конкретного виробу.

Згідно з наведеним переліком прямі витрати подані статтями 1 – 3, що характерно для більшості виробництв. Непрямі витрати зазвичай пов'язані з виробництвом усієї продукції або кількох її видів і відносяться на собівартість конкретних виробів побічно – за допомогою коефіцієнтів або відсотків. Залежно від специфіки виробництва і прямі, і непрямі витрати можуть сильно відрізнятися. Наприклад, у моновиробництві прямі витрати – це практично всі витрати, оскільки результатом виробництва є випуск одного виробу (судно-, авіабудування тощо). Навпаки, в апаратурних процесах (хімічна промисловість), де з однієї речовини виходить водночас гамма інших речовин, практично всі витрати непрямі. Розрізняють також умовно-постійні та умовно-змінні витрати. Умовно-постійними називаються витрати, обсяг яких не змінюється або слабо змінюється зі зміною обсягу випуску продукції. Для переважної більшості виробництв такими можна вважати загальновиробничі і загальногосподарські витрати. Умовно-змінними вважають витрати, обсяг яких прямо пропорційно залежить від зміни обсягу випуску продукції. Зазвичай це матеріальні, паливно-енергетичні витрати на технологічні цілі, витрати з оплати праці з нарахуваннями. Конкретний перелік витрат, як вже розглядалося, залежить від специфіки виробництва [1].

Прибуток виробника в ціні – величина прибутку за вирахуванням непрямих податків, одержувана виробником від реалізації одиниці товару.

Якщо ціни на товар вільні, то величина цього прибутку залежить безпосередньо від цінової стратегії виготовлювача-продавця.

Якщо ціни регульовані, то величина прибутку визначається нормативом рентабельності, встановленим органами влади, і за допомогою інших важелів прямого цінового регулювання.

У сучасних українських умовах об'єктами прямого цінового регулювання на федеральному рівні є ціни на природний газ для об'єднань-монополістів, тарифи на електроенергію, регульовані енергетичної комісією України, тарифи на види транспорту з найбільшим вантажообігом (у першу чергу, тарифи на вантажному залізничному транспорті), ціна на життєво важливі лікарські препарати і на послуги, найбільш суттєві з народногосподарських і соціальних позицій.

Більш широке поширення як показник отримала собівартість продукції по калькуляційних статтях витрат. Облік з калькуляційних статей дозволяє визначити цільове спрямування витрат і обчислити собівартість окремих видів і одиниці продукції. При цьому визначаються такі показники, як заводська собівартість і повна собівартість.

електроенергії шляхом застосування енергозберігаючих технологій, виключення витрачання матеріальних ресурсів понад норм; зростання продуктивності праці; скорочення невиробничих витрат; ефективного використання основних виробничих фондів (бо наразі витрати (амортизація) виробляються, але частина обладнання не задіяна у виробництві).

Недоліки в організації управління та виробництва, перебої в матеріальному забезпеченні викликають непродуктивні витрати, до яких належать втрати від простоїв та ін. Скорочення непродуктивних витрат є резервом зниження собівартості продукції.

Резерви зниження собівартості також "ховаються" в скороченні втрат від браку. Витрати на брак і втрати від нього становлять невиробничий процес, який знижує обсяг виробництва і підвищує собівартість продукції: витрат сировини, матеріалів, заробітної плати та інших ресурсів.

Зовнішнє і внутрішнє середовище постійно змінюються, це змушує менеджмент організації оперативно приймати управлінські рішення. Бухгалтерські звіти в таких умовах виявляються марними. Інформація, яка в них міститься, недостатня, іноді некоректна і зазвичай приходить із запізненням. Вихід один – використовувати ще одну систему обліку, яка буде відображати стан справ у дійсності і прозорості [2].

Основним причинами впровадження управлінського обліку є:

1. Відсутність можливості оперативного отримання інформації.
2. Одержувані дані не відображають реальних фінансово-господарських операцій на підприємстві.

Упровадження управлінського обліку дозволяє:

1. Підвищити рівень управління витратами з орієнтацією на кінцевий результат.
2. Порівнювати витрати і реалізацію за зовнішніми сегментами діяльності підприємства.
3. Значно збільшити ефективність контролю й аналізу витрат [3].

При цьому великим і середнім підприємствам усіх виробничих галузей незалежно від організаційно-правових форм потрібні повні системи управлінського обліку, що становлять сукупність систематичного і проблемного обліку.

Систематичний облік повинен становити поєднання виробничого обліку фактичних витрат із даними статистичної інформації, забезпеченого економічним аналізом виробничих витрат і доходів від збуту продукції, результати якого повинні стати базою управлінських рішень [4].

Проблемний облік витрат на виробництво, у першу чергу, буде важливий для вироблення системної інформації, що забезпечує можливість оперувати показниками господарської діяльності; він повинен буде сприяти розробці найбільш економічно витратних норм і нормативів, кошторисів витрат, відпускних цін з урахуванням попиту та пропозиції, а також можливостей покупців; на розробку більш економічно та екологічно вигідного з наявних альтернативних рішень.

Це є необхідною передумовою успішної роботи підприємства, створення оптимальної ринкової інфраструктури, виживання підприємства в умовах вільної конкуренції та зростання його економічного потенціалу.

Забезпечення ефективного функціонування підприємства вимагає економічно грамотного управління його діяльністю, яке багато в чому визначається вмінням аналізувати і приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на підвищення діяльності підприємства.

Центральне місце в системі управління підприємством займає комплексний економічний аналіз виробничо-фінансової діяльності. На його основі розробляються й обґрунтовуються управлінські рішення. Жодний організаційний, технічний та технологічний захід не має здійснюватися до тих пір, поки не обґрунтована його економічна доцільність. Управлінські рішення і дії повинні бути засновані на точних розрахунках, глибокому і всебічному економічному аналізі.

Під господарським резервом розуміють можливості підвищення ефективності діяльності підприємства на основі проведеного аналізу шляхом використання досягнень науково-технічного прогресу і передового досвіду.

З розвитком науково-технічного прогресу (НТП) з'являються нові види сировини і матеріалів, нові види машин і устаткування, нові технології, більш досконалі форми організації праці, що дозволяють знизити матеріаломісткість, трудомісткість продукції і послуг, прискорити обіговість коштів, підвищити рентабельність та інші показники ефективності бізнесу. Резерви можна класифікувати за різними ознаками.

В умовах ринкової економіки зростання ефективності промислового підприємства нерозривно пов'язане з посиленням інтенсифікації, що дозволяє виключити можливість декларативного підходу й орієнтуватися на реальні механізми організації виробництва.

У промисловості при плановому регулюванні інтенсифікації виробництва враховуються такі чинники:

1. Зниження матеріаломісткості продукції.
2. Поліпшення використання капітальних вкладень, основних виробничих запасів і обігових коштів.
3. Зростання продуктивності праці.
4. Удосконалення управління виробництвом.

Крім перерахованих факторів, ще можна виділити і такі, як:

1. Рівень конкурентоспроможності виробництва та продукції.
2. Техніко-економічні параметри господарської діяльності підприємства, що відповідають вимогам попиту на ринку збуту.

Тому при розробці плану організаційно-технічних заходів з інтенсифікації виробництва, в першу чергу, слід реалізовувати внутрішньовиробничі резерви і тільки після цього переходити до заходів, пов'язаних з технічним переозброєнням і розширенням виробництва на основі створення прогресивної структури парку обладнання і гнучкої технології, що дозволяє без значних втрат перебудовувати виробництво з метою підвищення його ефективності.

Обчислення собівартості одиниці продукції має важливе значення для оперативного керівництва роботою підприємства, оскільки дозволяє вчасно розкрити внутрішні резерви і використовувати їх для подальшого зниження собівартості продукції, підвищення її конкурентоспроможності. Калькуляції використовуються для планування собівартості продукції і встановлення обґрунтованих цін на неї з урахуванням попиту на них на ринку. Виробничий облік повинен чітко і детально відображати всі процеси, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції на підприємстві.

З метою обчислення собівартості виробничі витрати ділять на прямі і накладні. До прямих витрат виробництва відносяться всі види ресурсів (предмети праці у вигляді сировини, основних матеріалів, покупних напівфабрикатів; амортизація основних виробничих фондів; заробітна плата основних виробничих робітників з нарахуваннями на неї та ін.), споживання яких пов'язане з випуском продукції (наданням послуг). На будь-якому підприємстві вони складають найважливішу частину витрат.

Література: 1. Шеремет А. Д. Теорія економічного аналізу : підручник / А. Д. Шеремет // Статті калькуляції, 2011 – С. 198. 2. Баканов М. И. Теория экономического анализа : учебн. пособ. / М. И. Баканов. – 5-е изд., переработ. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 306 с. 3. Литвинова Н. Г. Основи теорії економічного аналізу / Н. Г. Литвинова. – 2010. – С. 56. 4. Басовский Л. Е. Основи теорії економічного аналізу / Л. Е. Басовский, А. М. Лунева, А. Л. Басовский. – 2011. – С. 106.